

Rozwój kompetencji akademickich studentów filologii obcych

Metody doskonalenia umiejętności czytania i analizy tekstów naukowych

DOI: 10.47050/jows.2025.4.105-110

Czym są kompetencje akademickie i jak można je udoskonalić? Dlaczego w polskiej literaturze naukowej jest tak mało publikacji na ten temat? Co zrobić, by studiowanie było efektywniejsze? W artykule skupiono się na sposobach doskonalenia umiejętności czytania i analizowania tekstów naukowych przez studentów filologii obcych – na przykładzie studentów filologii hiszpańskiej – którzy często napotykają trudności podczas wykonywania zadań sprawdzających owe kompetencje.

ANNA JAWORSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu

KAROLINA WESOŁOWSKA

Uniwersytet Szczeciński

DEVELOPING THE ACADEMIC SKILLS OF FOREIGN PHILOLOGY STUDENTS: READING AND ANALYSIS OF ACADEMIC TEXTS

A lesson plan for students of Spanish philology. The text focuses on developing academic skills, particularly the ability to read and analyze academic texts among foreign philology students. It presents a lesson plan for Spanish philology students, designed to enhance these skills through critical reading and analysis of an academic text. The proposed activities include discussion, critical reflection, and linguistic and non-linguistic exercises, aiming to prepare students for independent academic work. The lesson plan addresses the specific challenges faced by foreign philology students, such as the additional cognitive load associated with reading academic texts in a foreign language.

KEY WORDS: ACADEMIC SKILLS, LESSON PLAN, ACADEMIC TEXTS, SPANISH PHILOLOGY

Zanim szczegółowo omówimy **kompetencje akademickie**, chciałobyśmy poświęcić nieco uwagi szeroko rozumianym **kompetencjom uczenia się**. We współczesnej dydaktyce, w której dominuje podejście zadaniowe, kompetencja jest zdolnością do podejmowania działania i pokonywania różnego rodzaju wyzwań (*Europejski System Opisu Kształcenia Językowego* 2003). To zbiór wiedzy, umiejętności, dyspozycji, postaw i wartości niezbędnych do skutecznej realizacji złożonych zadań (Piotrowska-Skrzypek 2016: 80). **Uczenie się** możemy natomiast zdefiniować jako proces aktywny i samosterowny, który polega na konstruowaniu wiedzy, to znaczy włączaniu nowych wiadomości w już istniejące struktury, z wykorzystaniem wcześniejszych doświadczeń i zdobytych informacji (Jaworska 2020: 199). Pojęcie kompetencji uczenia się określa poziom „zdolności do skutecznych działań w zakresie uczenia się” (Rzońca i Mętrak 2022: 111). Jedną z często cytowanych definicji jest także ta zawarta w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego z 2006 roku:

Umiejętność uczenia się to zdolność konsekwentnego i wytrwałego uczenia się, organizowania własnego procesu uczenia się, w tym poprzez efektywne zarządzanie czasem i informacjami, zarówno indywidualnie, jak i w grupach. Kompetencja ta obejmuje świadomość własnego procesu uczenia się i potrzeb w tym zakresie, identyfikowanie dostępnych możliwości oraz zdolność pokonywania przeszkód w celu osiągnięcia powodzenia w uczeniu się. (Dz.U. UE L 394 z 30.12.2006: 16)

Kompetencje uczenia się to zatem ogólne umiejętności i strategie, umożliwiające efektywne przyswajanie wiedzy i radzenie sobie z wyzwaniami edukacyjnymi na różnych etapach kształcenia. Są one uniwersalne i mogą być rozwijane zarówno na poziomie szkolnictwa podstawowego, średniego, jak i wyższego. **Kompetencje akademickie** są pojęciem węższym, odnoszącym się bezpośrednio do specyficznych umiejętności wymaganych na studiach. Związane są one z wyzwaniami, z którymi muszą się mierzyć wyłącznie studenci.

Kompetencje akademickie bywają często omawiane w literaturze anglojęzycznej. Niestety, w polskich opracowaniach naukowych pojawiają się stosunkowo rzadko, co podkreśla Małgorzata Rosalska w artykule *Kompetencje akademickie w profilaktyce niepowodzeń edukacyjnych studentów* (2019: 241). W publikacji tej autorka odwołuje się do różnych zestawień i klasyfikacji opisanych w literaturze anglojęzycznej. Przywołuje przy tym jedno z najciekawszych, które opracowali autorzy podręcznika *Academic Skills for Interdisciplinary Studies* (Buis i in. 2015). W niniejszym artykule również nawiązujemy do zaprezentowanych tam treści (niezwykle wartościowych pod względem merytorycznym).

Autorzy *Academic Skills for Interdisciplinary Studies* (Buis i in. 2015) wyróżniają **13 kluczowych kompetencji akademickich** podzielonych na cztery główne kategorie.

1. **Efektywność studiowania** – odnosi się do kompetencji związanych z przyswajaniem wiedzy oraz pracy z literaturą naukową. Przyswajanie wiedzy rozumiane jest nie tylko jako zdobywanie informacji, lecz także jako umiejętność ich krytycznego analizowania i praktycznego zastosowania. Istotnym elementem jest tu umiejętność organizacji pracy własnej oraz utrzymania motywacji, co warunkuje efektywność procesu uczenia się i wpływa na wyniki osiągane podczas egzaminów. Kluczową kwestią jest rozwój umiejętności pracy z tekstami naukowymi, wymagającymi zdolności rozróżniania ich typów, stosowania odpowiednich strategii czytania oraz sporządzania ich streszczeń.
2. **Realizacja badań** – obejmuje pięć kompetencji, z których pierwsza dotyczy umiejętności formułowania pytań badawczych oraz wyboru przedmiotu badań. Kolejna kompetencja to umiejętność przeprowadzania wywiadów, nie tylko podczas pracy badawczej, lecz także w relacjach interpersonalnych, takich jak rozmowy z ekspertami czy wykładowcami. Trzecia kompetencja obejmuje umiejętność znajdowania odpowiednich źródeł, w tym znajomość dostępnych baz danych oraz zdolność do wyszukiwania w nich potrzebnych materiałów. Listę zamykają kompetencje związane z prowadzeniem badań empirycznych oraz zbieraniem i analizowaniem danych.

3. **Prezentowanie wyników badań** – obejmuje kompetencje związane z argumentacją, pisanem tekstów akademickich, cytowaniem źródeł oraz przedstawianiem wyników badań. Proces argumentowania wymaga formułowania swojego stanowiska i prezentowania go w sposób logiczny oraz ustrukturyzowany. Pisanie tekstów akademickich wiąże się ze znajomością zasad redakcyjnych i standardów obowiązujących w środowiskach naukowych. Prawidłowe cytowanie źródeł jest nieodłącznym elementem tego procesu – gwarantuje zachowanie rzetelności naukowej. Skuteczna prezentacja wyników badań wymaga natomiast znajomości zasad przekazywania treści naukowych.
4. **Krytyczna postawa** – kategoria obejmująca umiejętność uczestniczenia w dyskusjach akademickich oraz zdolność do (auto)refleksji. Kluczowym elementem działalności naukowej jest wymiana myśli i argumentów w środowisku akademickim – wymaga to zdolności analizy oraz umiejętności odnoszenia się do różnych poglądów, opinii i uwag, także tych dotyczących własnej pracy badawczej. Z kolei skłonność do (auto)refleksji bazuje na umiejętności oceny zarówno własnych działań, jak i pracy innych badaczy. Funkcjonowanie w akademii często się wiąże z koniecznością konfrontacji z krytycznymi opiniami, zwłaszcza w przypadku pracy zespołowej lub otrzymywanych recenzji naukowych.

Układ wyżej opisanych kategorii sugeruje ich hierarchiczne powiązanie, co pozwala traktować je jako kolejne etapy rozwoju naukowego – od adaptacji do środowiska akademickiego, poprzez naukę korzystania ze źródeł naukowych, przeprowadzanie własnych badań, aż po ich prezentację i konfrontację ze środowiskiem naukowym.

Według nas kluczowym zbiorem kompetencji są te **związane z efektywnością studiowania**, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności pracy z tekstami naukowymi. Obecny system kształcenia w Polsce sprawia, że większość studentów dopiero na zajęciach dydaktycznych po raz pierwszy ma styczność z tekstami naukowymi poddawany krytycznej analizie (Rosalska 2019: 245). Tym samym umiejętność efektywnego czytania, selekcjonowania informacji oraz analizy źródeł naukowych stanowi podstawę dalszego funkcjonowania w środowisku akademickim i przygotowania do napisania pracy dyplomowej – etapu wierzącego proces edukacji na danym poziomie studiów.

Lektura tekstów naukowych

W klasycznym podziale sprawności językowych według *Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego* (2003) czytanie zaliczane jest do sprawności receptywnych (odbierania i przyswajania czegoś). W związku z tym często postrzega się je jedynie jako proces odbioru i dekodowania określonych treści. Takie ujęcie okazuje się jednak niewystarczające, gdy mówimy o tekstach naukowych. Proces ten wykracza daleko poza bierne przyswajanie informacji – jest to aktywna, wielopoziomowa operacja myślowa wymagająca intensywnego zaangażowania poznawczego. Czytanie tekstów naukowych obejmuje zarówno globalną analizę struktury i organizacji tekstu, jak i szczegółowe opracowanie jego kluczowych fragmentów. Ważnym elementem tego procesu jest umiejętność selekcji informacji, ich krytycznej oceny oraz interpretacji w odniesieniu do aktualnego stanu badań na gruncie danej dziedziny naukowej.

Lekturę tekstów naukowych dodatkowo utrudnia ich specyficzny język będący funkcjonalną odmianą języka literackiego. Charakteryzuje się on wysokim stopniem sformalizowania, precyzją terminologiczną oraz specyficzną strukturą składniową (Świąchowski 2016: 81). Teksty naukowe wymagają więc od czytelnika nie tylko znajomości terminologii z zakresu danej dyscypliny, ale także umiejętności dekodowania specjalistycznego języka oraz rozpoznawania konwencji dyskursu akademickiego.

Wysiłek związany z czytaniem tekstów naukowych często zniechęca studentów. Sięgają oni po tego typu publikacje tylko w sytuacjach koniecznych, na przykład w ramach przygotowań do seminariów lub podczas pisania pracy dyplomowej. Tymczasem **czytanie** stanowi fundament kształcenia akademickiego, a większość zadań pisemnych na uniwersytetach opiera się

na analizie i przetwarzaniu informacji pochodzących z materiałów tekstowych, w tym publikacji naukowych. Co więcej, rozwój umiejętności czytania i pisania powinien przebiegać równolegle, ponieważ kompetencje te są ze sobą ściśle powiązane (Grabe i Zhang 2016). Analiza struktury i organizacji tekstów naukowych sprzyja nie tylko lepszemu ich rozumieniu, lecz także ułatwia formułowanie własnych wypowiedzi akademickich oraz przygotowuje do pisania prac dyplomowych – tworzenie ich stanowi kluczowy element kształcenia na poziomie wyższym.

Czytanie tekstów naukowych to spore wyzwanie dla wszystkich studentów, jednak w przypadku osób studiujących filologię obce stanowi dodatkową trudność. Powoduje konieczność czytania naukowych publikacji w języku obcym, co znacząco zwiększa obciążenie poznawcze. Jednocześnie intensywny program studiów filologicznych, skoncentrowany na rozwijaniu praktycznych kompetencji językowych, sprawia, że niewiele zajęć poświęcanych jest systematycznej pracy z tekstami naukowymi. W praktyce najczęściej odbywają się one w ramach seminariów specjalistycznych lub zajęć przygotowujących do napisania pracy dyplomowej. W związku z tym wielu studentów styka się z tego rodzaju literaturą dopiero na końcowym etapie studiów. Należałoby zatem poświęcić więcej czasu krytycznej analizie tekstów naukowych w trakcie studiów filologicznych, aby szybko wdrożyć studentów do samodzielnej pracy naukowej.

W artykule przedstawiamy scenariusz zajęć dla studentów filologii hiszpańskiej, który stanowi przykład realizacji powyższego postulatu.

BIBLIOGRAFIA

- Buis, J.J.W., Post, G., Visser, V.R. (2015), *Academic Skills for Interdisciplinary Studies*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- *Europejski system opisu kształcenia językowego* (2003), Warszawa: CODN.
- Grabe, W., Zhang, C. (2016), *Reading-Writing Relationships in First and Second Language Academic Literacy Development*, „Language Teaching”, nr 49, s. 339–355.
- Jaworska, M. (2020), *Umiejętność uczenia się jako jedna z kompetencji kluczowych – perspektywa nauczycieli języków obcych*, „Socjolingwistyka”, nr 34, s. 197–213.
- Muñoz-Fernández, H. (2016), *¿Son arte las series de televisión?*, „Index.comunicación. Revista científica en el ámbito de la Comunicación Aplicada”, nr 2, s. 69–82.
- Piotrowska-Skrzypek, M. (2016), *Łączenie rozwoju kompetencji kluczowych i produktywnych w języku obcym*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 78–84.
- Rosalska, M. (2019), *Kompetencje akademickie w profilaktyce niepowodzeń edukacyjnych studentów*, „Dyskursy Młodych Andragogów”, nr 20, s. 241–249.
- Rzońca, E., Mętrak, D. (2022), *Znaczenie umiejętności uczenia się przez całe życie w opinii studentów pedagogiki*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe”, nr 3, s. 109–121.
- Święchowicz, J. (2016), *Pracownia ogólna: Przewodnik rozwoju kluczowych kompetencji uczenia się i prowadzenia badań podczas studiów*, Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Dz.U. UE L 394 z 30.12.2006.

Artykuł został pozytywnie zaopiniowany przez recenzenta zewnętrznego „JOWS” w procedurze *double-blind review*.

ANNA JAWORSKA Absolwentka filologii romańskiej na Uniwersytecie Szczecińskim oraz filologii hiszpańskiej na UAM w Poznaniu. Obecnie doktorantka w Instytucie Języków i Literatur Romańskich w ramach Szkoły Doktorskiej Nauk o Języku i Literaturze UAM w dyscyplinie językoznawstwo.

KAROLINA WESOŁOWSKA Absolwentka filologii romańskiej oraz komunikacji i psychologii w biznesie na Uniwersytecie Szczecińskim, a także psychologii zdrowia Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie. Obecnie doktorantka w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Szczecińskiego.

Scenariusz zajęć

Niniejszy projekt zajęć został opracowany z myślą o studentach filologii hiszpańskiej, a konkretnie studentach I oraz II roku studiów magisterskich, którzy z racji wybranego przez siebie tematu pracy dyplomowej zobligowani są do uczęszczania na seminarium magisterskie literaturoznawcze.

Temat zajęć: *Czy seriale telewizyjne są sztuką? Refleksje na temat współczesnych seriali w kontekście kultury masowej i wysokiej na podstawie artykułu Horacio Muñoz Fernández.*¹

Typ szkoły: studia językowe II stopnia (filologia hiszpańska)

Poziom nauczania: C1

CELE ZAJĘĆ

→ cele komunikacyjne

Student:

- formułuje, wyraża oraz uzasadnia swoją opinię na temat omawianego artykułu;
- porównuje stanowisko autora tekstu z pozostałymi przywoływanymi przez niego opiniami innych badaczy;
- formułuje wnioski na podstawie przeczytanego tekstu naukowego;
- przytacza argumenty przeciwne opiniom na temat artykułu bądź autora artykułu, które są niezgodne z jego przekonaniami.

→ cele językowe

- gramatyczne

Student:

- » poprawnie odmienia czasowniki w formie trybu oznajmującego (*indicativo*) oraz łączącego (*subjuntivo*) w trakcie omawiania treści artykułu oraz wyrażania swojej opinii na jego temat;
- » stosuje poprawnie zwroty wyrażające opinię w trybie *indicativo* oraz *subjuntivo*.

- leksykalne

Student:

- » używa słownictwa związanego z zagadnieniami dotyczącymi krytyki literackiej oraz filmowej;
- » poprawnie używa słownictwa związanego z analizą tekstu naukowego.

- pozajęzykowe

Student:

- » poprawnie nazywa i wskazuje poszczególne części artykułu naukowego.

Metody i techniki pracy: praca z tekstem, dyskusja kierowana, praca indywidualna, praca w parach i grupach, wypowiedź ustna

Formy oceniania: ocena bezpośrednia oraz samoocena studenta

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Wstęp (3 min)

Wykładowca wita studentów i przekazuje im listę obecności do podpisu. W tym czasie wykładowca zapisuje temat na tablicy oraz przybliża studentom cele zajęć i sposób pracy podczas tego spotkania.

¹ Temat seriali telewizyjnych na seminarium literaturoznawczym może się wydać kontrowersyjnym wyborem, jednak z uwagi na obowiązujący na polskich uczelniach system boloński większość studentów w naszym kraju ma możliwość ukończenia studiów I stopnia na jednym kierunku, by potem starać się o tytuł magistra, kończąc studia II stopnia czasem z zupełnie innej dziedziny nauki. Jest to szczególnie częsty wypadek na kierunkach filologicznych. Nieraz spotkać się można z sytuacją, gdy studenci rozpoczynają swoją przygodę ze studiami filologicznymi dopiero na studiach II stopnia, bo wcześniej ukończyli zupełnie inny kierunek, albo też studiowali wcześniej konkretną filologię, ale na innej uczelni. Taki stan rzeczy ma oczywiście wiele konsekwencji. Jedną z nich, szczególnie ważną w kontekście zaprojektowanych zajęć, jest fakt, że wielu studentów kierunków filologicznych II stopnia nie ma ugruntowanej wiedzy z zakresu literaturoznawstwa (nie zna dziejów literatury obcojęzycznej w kolejnych epokach i nigdy nie zapoznało się z wieloma dziełami literackimi, które omawiane były na wcześniejszym etapie studiów itp.). Tymczasem na kierunkach filologicznych studenci bronią prace magisterskie albo z zakresu literaturoznawstwa albo językoznawstwa. W tej sytuacji studenci odrzucający językoznawstwo, a nieposiadający ugruntowanej wiedzy literaturoznawczej, poszukują dla siebie innego rozwiązania. Coraz częściej staje się nim pisanie prac na temat produkcji kinowych bądź serialowych danego obszaru językowego. Takiemu rozwiązaniu sprzyjają również uczelnie, świadome opisywanego tu problemu, organizując swoim studentom coraz więcej seminariów specjalistycznych poświęconych właśnie filmom czy serialom obcojęzycznym. Biorąc pod uwagę wymienione wyżej czynniki, uważamy za zasadne opracowanie projektu zajęć poświęconych tematyce współczesnych seriali.

Rozgrzewka językowa (7 min)

Wykładowca zapisuje na tablicy tytułowe pytanie z artykułu Muñoza Fernández. Jest to punkt wyjścia do dyskusji wprowadzającej, podczas której studenci będą musieli odpowiedzieć na pytanie: Jakie stanowisko względem tytułowego pytania artykułu zajmuje jego autor?²

Praca z tekstem (25 min)

Studenci otrzymują od wykładowcy karty pracy i w parach muszą opracować odpowiedzi na następujące pytania dotyczące artykułu Muñoza Fernández (zał. 1). Po odpowiedzi na pytania i omówieniu ich na forum z osobą prowadzącą zajęcia uczestnicy zajęć analizują, jak zbudowany jest omawiany artykuł, jaką ma strukturę. Studenci mają za zadanie się zastanowić, czy struktura tego artykułu jest podobna do struktur dotychczas czytanych przez nich tekstów naukowych – jakie widzą między nimi podobieństwa, a jakie różnice.

Dyskusja i krytyczna analiza tekstu (25 min)

Studenci dzielą się na grupy. Wspólnie mają za zadanie zastanowić się nad mocnymi i słabszymi stronami argumentacji autora omawianego artykułu. Poszczególne grupy dzielą się kolejno swoimi refleksjami na forum. Ćwiczenie jest przyczynkiem do dyskusji na temat tez postawionych przez autora artykułu. Studenci muszą się zastanowić, czy argumentacja autora jest przekonująca, czy oni sami czują się przekonani przez autora tekstu do jego stanowiska na temat seriali i ich miejsca we współczesnej kulturze.

Podsumowanie (20 min)

Studenci pracują indywidualnie. Tym razem mają za zadanie spojrzeć na analizowany tekst pod nieco innym kątem i stworzyć tezę przeciwną do tej postawionej przez Muñoza Fernández w jego artykule. Następnie teza ta musi zostać poparta konkretnymi argumentami, a zadaniem studentów jest stworzyć listę takich argumentów. Wyniki swojej pracy studenci prezentują ustnie reszcie grupy i osobie prowadzącej zajęcia.

Ewaluacja (5 min)

Osoba prowadząca zajęcia pyta studentów, co było dla nich największą trudnością w trakcie zajęć. Cała grupa wspólnie omawia poszczególne elementy zajęć, zastanawiając się nad największymi wyzwaniami, jakie pojawiły się w trakcie analizy artykułu Muñoza Fernández.

Zadanie i omówienie pracy domowej (5 min)

Zajęcia kończą się omówieniem pracy domowej, którą będzie krótka wypowiedź pisemna (około 200 słów). Studenci mają zająć stanowisko i przedstawić je, odpowiadając w ten sposób pośrednio na pytanie: Czy uważają serie telewizyjne za formę sztuki?

ZAŁĄCZNIK 1.

1. Responde a las siguientes preguntas

- » Indica un fragmento del texto en el que su autor haya respondido explícitamente a la pregunta que da título a su artículo.
- » ¿Qué representantes de la cultura española cita Horacio Muñoz Fernández? ¿Están estas personas a favor o en contra de la designación de los seriales como arte?
- » A partir de tus conocimientos, reflexiones y experiencias, reflexiona sobre tu propia respuesta a la pregunta del título del artículo.
- » Presta especial atención a los siguientes términos del artículo: falacia, blockbuster, cajón de sastre, storytelling, novela por entregas. ¿Qué significan? ¿En qué contextos aparecen en el artículo?
- » Propón tu propia traducción al polaco de las palabras que aparecen en el artículo: disociar, retrógrado, pertinente, manido, nítido, adocenado.

² Pytanie to może wydawać się banalne, ale faktem jest, że tylko osoba, która uważnie przeczytała omawiany artykuł, będzie mogła udzielić na nie poprawnej odpowiedzi. Sposób, w jaki Muñoz Fernández snuje swoje rozważania, jest dość zawiły, a własne opinie często przemycia, posiłkując się poglądami innych, cytowanych przez siebie twórców. Z tego też względu z pozoru trywialne pytanie może się okazać ważną wskazówką przydatną do zrozumienia tekstu obcojęzycznego przez studentów.